

Statsråden

Energi- og miljøkomiteen Stortinget
Postboks 1700 Sentrum
0026 OSLO

Deres ref

Vår ref
25/1753-

Dato
6. mai 2025

Vurdering av Dokument 8:231 S (2024-2025) om tiltak for å løse mikroplastkrisen

Jeg viser til brev fra Energi- og miljøkomiteen av 24. april 2025, med representantforslag 231 S (2024–2025) fra stortingsrepresentantene Une Bastholm, Rasmus Hansson og Sigrid Zurbuchen Heiberg om tiltak for å løse mikroplastkrisen.

Jeg deler fullt og helt representantenes bekymring om spredning av mikroplast som et globalt miljøproblem, og regjeringen arbeider derfor nasjonalt, regionalt og globalt for å fremskaffe bedre kunnskap om mikroplastforurensning og identifisere og iverksette tiltak for å redusere utslippene til miljøet.

For bare fire år siden ble den første norske plaststrategien lansert. Den skisserer en rekke tiltak for å få mer kunnskap om miljøproblemene ved plastforurensning, herunder mikroplast, til miljøet. Vi vet ikke nok om hvilke kjemiske egenskaper mikroplasten kan ha eller hvordan dette påvirker miljøet, dyr og mennesker. Metoder for å ta prøver og analysere de aller minste plastbitene er fortsatt på utviklingsstadiet, og vi mangler derfor kunnskap om mengden nanoplast i miljøet. Det er også disse partiklene som er så små at de kan komme inn i cellene våre. Helse- og omsorgsdepartementet og Folkehelseinstituttet arbeider med å undersøke hvilke konsekvenser mikroplastforurensning har for menneskers helse.

1. Stortinget ber regjeringen utarbeide en oversikt over det totale omfanget av utslipp av mikroplast i Norge og fremsette et forpliktende mål om en betydelig utslippsreduksjon.

En viktig prioritet har vært å skaffe mer kunnskap om omfanget av mikroplastforurensning i miljøet. Derfor ble overvåkningsprogrammet Mikronor etablert i 2021. Hensikten med

overvåkningsprogrammet er å få mer kunnskap om mengden mikroplast i miljøet for å vurdere hvilke tiltak mot mikroplastforurensning som vil ha størst effekt, og følge med på effekten av disse tiltakene over tid.

Vi har nå mer data og kunnskap om mikroplastutslipp enn tidligere, blant annet basert på miljøovervåkingen, men vi mangler fortsatt en oversikt over det totale omfanget. Selv om miljøovervåking kan gi oss svar på tilstedeværelsen i miljøet, spredningsveier og nivåer, kan det ikke gi oss alle svar vi trenger for å fastslå hvilke sektorer, kilder eller aktiviteter som bidrar med mest mikroplast til miljøet. I parallell med overvåkingen vil en kartlegging av utslipp gradvis gi et bedre, og mer nøyaktig bilde av utslippene fra ulike sektorer og kilder.

Det vil være utfordrende å sette kvantitative mål for utslippsreduksjon for mikroplast, siden vi fortsatt mangler nasjonale estimater av utslipp fra flere kilder som antas å være betydelige. Dette gjelder spesielt estimater fra sektorer som jordbruk, industri/produksjon og gjenvinning og havbaserte kilder. Uten et godt referansepunkt vil vi mangle data til å måle framgang mot oppnåelsen av målet, og det vil også være vanskelig å tildele sektorene ansvar for oppnåelsen av målet.

2. Stortinget ber regjeringen legge frem en plan for å få ned mikroplastutslippet fra de mest betydelige kildene, slik som bildekk, maling og tekstiler.

Regjeringens politikk for å få ned utslippene av mikroplast er beskrevet i Norges plaststrategi. De fleste tiltakene er fulgt opp eller under arbeid. Gjennom EØS-samarbeidet har vi fått på plass en omfattende regulering av tilsatt mikroplast i ulike produkter, slik som rengjøringsprodukter, kosmetikk, hudpleieprodukter og maling. Det er også nylig blitt enighet om felleseuropeisk regelverk for å redusere utslipp av såkalt plastpellets som er en annen stor kilde til mikroplastutslipp.

For utilsiktet utslipp av mikroplast fra for eksempel dekk, tekstiler og maling, er det vanskeligere å identifisere treffsikre og riktige tiltak. Plastprodukter er også internasjonale handelsvarer og Norge importerer de fleste plastprodukter som brukes i her i landet. Derfor må vi samarbeide med andre land om bl.a. designkriterier slik at produktene i minst mulig grad slipper ut eller brytes ned til mikroplast. Norge er ledende i arbeidet for en ambisiøs global plastavtale hvor vi ønsker at avtalen også skal inneholde tiltak som reduserer mikroplastforurensning, for eksempel ved designkrav til plastprodukter slik at de blir mer robuste mot slitasje og forvitring.

Departementet vil i samråd med Miljødirektoratet vurdere hvorvidt det kan være behov for å identifisere og jobbe med flere tiltak innen sektorer og store utslippskilder. Vi ser at for eksempel mikroplastutslipp fra industri – særlig plastprodusenter og plastgjenvinning – er et område som i mindre grad er regulert. Jeg er for eksempel kjent med at Miljødirektoratet ser på mulighetene for å få mikroplast inn i flere utslippstillatelser hos relevante bedrifter.

3. Stortinget ber regjeringen utrede og legge fram forslag om et mikroplastfond etter modell av NOx-fondet.

NOx-fondet ble stiftet i 2008 av 15 næringsorganisasjoner på bakgrunn av NOx-avtalen med myndighetene for å møte Norges forpliktelser i Gøteborgprotokollen og NEC-direktivet. Virksomheter som melder seg inn i NOx-fondet betaler en innbetalingssats til fondet i stedet for avgift til staten. Innbetalte midler går deretter tilbake til næringen, ved at tilsluttede virksomheter kan søke NOx-fondet om støtte til NOx-reduserende tiltak.

Et mikroplastfond etter modell av NOx-fondet krever at man kan måle utslipp av mikroplast etter kilder og knytte disse til pliktsubjekter som skal ha et ansvar for å redusere utslipp og innbetale en avgift i et fond. I tillegg at det innføres en avgift per gitt enhet av mikroplastutslipp. Med dagens kunnskapssituasjon er ikke dette mulig. Det foreligger utredninger som har anslått mikroplastutslipp for ulike kilder som veitransport, gummigranulat m.fl., men disse kan ikke spores tilbake til virksomheter som kan ilegges plikter eller avgifter.

4. Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å opprette et gummigranulatfond der fotballklubber og kommuner kan søke om midler til ombygging og rehabilitering av kunstgressbaner til mikroplastfrie systemer.

Regjeringen arbeider nå med en handlingsplan for omstilling fra bruk av gummigranulat, og vurderer i den forbindelse ev. tiltak for å støtte omstillingen fra gummigranulat på kunstgressbaner. Det ytes allerede betydelig statlig tilskudd til idrettsanlegg i kommunene gjennom spillemidlene til idrettsformål. I 2024 ble det tildelt ca. 240 millioner kroner fra spillemidlene til kunstgressanlegg, hvor tilskuddet til baner uten gummigranulat er høyere enn til baner med gummigranulat.

5. Stortinget ber regjeringen fremme forslag som vil føre til rask utfasing av ikke-essensiell plast, prioritert etter farepotensial for natur og mennesker.

Gjennom EØS-samarbeidet har vi allerede faset ut visse plastprodukter som har høy risiko for å forøple og havne i naturen og som relativt enkelt kan erstattes med engangsprodukter i andre materialer eller ombruksprodukter. Dette gjelder bomullspinner (q-tips), bestikk, tallerkener, sugerør, rørepinner til drikkevarer, ballongpinner, samt matbeholdere, drikkebegre og drikkevareemballasje av ekspandert polystyren (EPS). I tillegg er alle produkter laget av okso-nedbrytbar plast omfattet av omsetningsforbudet. EU-kommisjonen vil evaluere direktivet innen 3. juli 2027, hvor de blant annet skal vurdere om andre produkter skal inkluderes i virkeområdet til direktivet. Norge vil bidra i dette arbeidet.

I EUs emballasjeforordning er det forbud mot å bringe visse typer engangsemballasje i omsetning fra 1. januar 2030. Forbudene gjelder ikke bare engangsplastemballasje selv om

det er den største gruppen. Emballasjeforordningen stiller også krav til forbruket av lette plastbæreposer.

Gjennom plastpartnerskapet jeg har inngått med næringslivsorganisasjonene, forplikter også norske virksomheter seg til å redusere bruken av engangsprodukter av plast som har høy forsøplingsrisiko, nemlig matbeholdere for hurtigmat og drikkebegre, inkludert lokk.

6. Stortinget ber regjeringen, i samarbeid med relevante aktører, styrke forskningen på tiltak for å redusere utslipp av og menneskelig eksponering for plast og plastkjemikalier.

Norge har et internasjonalt ledende forskningsmiljø innen både mikroplast og farlige kjemikalier i plast og det vil være viktig å støtte og koordinere videre forskning på dette fagfeltet. Kunnskapen om farlige stoffer i plast har økt de siste årene, men det er fortsatt kunnskapsbehov både når det gjelder hvilke kjemikalier som brukes i plast, hvorvidt de kan lekke ut av plasten og i hvilken grad de kan ha negative innvirkninger på menneskers helse og miljø. Samtidig er mange farlige stoffer faset ut av plast på det europeiske markedet, blant annet gjennom forbud i ulike kjemikalierereguleringer.

Regjeringen har styrket kunnskapsgrunnlaget om farlige stoffer i plast, for eksempel har miljømyndighetene bevilget midler til en rapport som benyttes i arbeidet med å etablere en ny global plastavtale og andre internasjonale sammenhenger. I tillegg deltar og bidrar Norge økonomisk i EU-partnerskapet PARC som blant annet har et eget prosjekt om kjemikalier i plast.

7. Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å fase ut salget av produkter som lekker mikroplast og plastkjemikalier, slik som plastleker, matemballasje og husholdningsprodukter som skjærefjører og kjøkkenredskap.

De som produserer, importerer og selger produkter er ansvarlig for at de er trygge. De skal vite hva produktene inneholder og skal kunne svare på om det er stoffer som kan føre til helse- eller miljøskade i produktene, og hvilke stoffer dette eventuelt er. Forbud eller andre reguleringer er nødvendig der virksomhetene ikke selv faser ut de farligste stoffene.

Norge er en sentral aktør i arbeidet med å fase ut helse- og miljøfarlige kjemikalier i Europa og globalt. Mye av dette gjelder plastprodukter. Den mest effektive reguleringen for et giftfritt miljø skjer gjennom internasjonale avtaler. Vi prioriterer å delta aktivt i europeisk reguleringsarbeid under kjemikalierereguleringen REACH og relevante produktreguleringer, slik som regelverket om leketøy, samt gjennom FNs kjemikaliekonvensjoner og ny global plastavtale. Mange farlige stoffer i plast er faset ut, eksempler er tungmetaller, bisfenoler, ftalater og flammehemmere.

Nylig ble REACH-restriksjonen for omsetting av tilsatt mikroplast vedtatt. Restriksjonen er svært omfattende og dekker mange bruksområder, som for eksempel kosmetikk, plantevernmidler og fyllmaterialer til kunstgress. Det anslås at restriksjonen kan redusere utslippene av mikroplast til miljøet med 500 000 tonn over 20 år.

Også på matområdet, som helsemyndighetene har ansvaret for, skal alle stoffer som tilsettes eller er ment å komme i kontakt med mat være trygge. Det er produsentene som har ansvaret for å sikre og dokumentere at emballasje og andre produkter ikke gir fra seg stoff i mengder som gjør at maten blir helseskadelig. Helsemyndighetene skal påse at de tar dette ansvaret. Plast som er ment å komme i kontakt med mat er regulert i detalj.

Når ny kunnskap viser at bruken av stoffer og materialer kan innebære en helse- eller miljørisiko, må regelverket endres, for eksempel gjennom endring av grenseverdier eller forbud og utfasing. Det gjelder også for materialer og gjenstander som kan ev. kan tilføre mikroplast til mat og vann, samtidig er ikke kunnskapen om helserisikoen god nok.

8. Stortinget ber regjeringen sikre at nye kjemikalier alltid må godkjennes før produkter som inneholder kjemikaliene, selges på markedet, fremfor dagens praksis, hvor man må forby farlige kjemikalier først når de er identifisert som farlige.

I Europa har vi godkjenningsordninger for biocider, plantevernmidler og legemidler. Biocider og plantevernmidler er kjemiske eller biologiske preparater som inneholder aktive stoffer som har til hensikt å motvirke eller kontrollere uønskede og skadelige organismer som rotter og mus, mygg, sopp, insekter og ugress. Godkjenning av farlige stoffer kan da gis hvis de er nødvendige for samfunnet, selv om de er giftige for mennesker og miljøet. Før preparatene kan godkjennes gjør myndighetene en grundig vurdering etter gitte kriterier, der det blant annet er bestemmelser for sikre at stoffer som kan gi langtidseffekter som kreft eller reproduksjonsskader, forstyrrer hormonsystemet eller er miljøgifter fases ut.

Slik godkjenningsordning er ikke hensiktsmessig for alle typer kjemikalier også fordi det er svært mange kjemiske stoffer på markedet, og det derfor vil være en uoverkommelig oppgave å vurdere alle stoffer med tanke på godkjenning. Gjennom kjemikalier regelverket REACH må alle virksomheter registrere sine stoffer og både kunne dokumentere egenskapene til stoffene, at de ikke utgjør en risiko og hvordan disse håndteres på en trygg måte for helse og miljø, før de kan settes på markedet.

9. Stortinget ber regjeringen pålegge alle produsenter av produkter som gjør at folk får i seg mikroplast og miljøgifter, å merke dette tydelig på produktene.

Det finnes allerede flere merkeordninger. For enkelte produktgrupper stiller regelverket krav om informasjon med fullstendig sammensetning. Dette gjelder kosmetikk, legemidler og næringsmidler. På den måten kan personer som for eksempel er allergiske mot spesifikke

kjemiske stoffer velge bort produkter som inneholder disse. I noen tilfeller kan enkelte typer matprodukter bli merket med advarsler for å beskytte ulike grupper i befolkningen. Biocidbehandlede produkter skal også merkes med informasjon om de aktive stoffene som er brukt.

For noen produkter er det krav om CE-merke, som er en ordning der produsentene må erklære at et produkt samsvarer med krav som stilles i regelverket og derfor kan selges i Europa. Krav om slik merking som også omfatter at produktene ikke inneholder farlige stoffer som er regulert gjelder for leketøy og for elektriske og elektroniske produkter. Gjennom frivillig miljømerking av produkter med det offisielle Svanemerket eller EU-blomsten, kan forbrukere og profesjonelle få lett forståelig informasjon om gode miljøvalg for produkter.

Framover vil digitale produktpass gi detaljert informasjon om produkters opprinnelse, materialer, og miljøpåvirkning. Informasjonen vil formidles gjennom en QR-kode eller lignende merking på produktet. Digitale produktpass vil gjøre det lettere for aktørene langs hele produktets verdikjede og for forbrukerne å ta mer informerte valg samtidig som arbeidet for tilsynsmyndigheter forenkles.

10. Stortinget ber regjeringen legge fram en stortingsmelding om plast, herunder mikroplast.

I 2021 ble som nevnt Norges plaststrategi lansert. Jeg mener det er viktig at vi nå bruker ressursene på å iverksette tiltakene beskrevet i plaststrategien, inkludert også gjennomføre nytt EU/EØS-regelverk og slutføre forhandlingene om en global plastavtale som regjeringen prioriterer særlig høyt. Vi får stadig mer kunnskap om utfordringene ved plast og mikroplast i miljøet, og ser ikke at det på nåværende tidspunkt at det er hensiktsmessig med en stortingsmelding.

Med hilsen

Andreas Bjelland Eriksen